

**ПОЉОПРИВРЕДНА САВЕТОДАВНА И
СТРУЧНА СЛУЖБА ВАЉЕВО**

**Бирчанинова 128 А, 014/3519-390, 3519-391
e-mail: pssvaljevo@open.telekom.rs**

**Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
Сектор за рурални развој
www.psss.rs**

БИЛТЕН ИЗ ОБЛАСТИ ЗАДРУГАРСТВА

Билтен бр. 11

***ЗАДРУГАРСТВО У ВАЉЕВСКОМ КРАЈУ– дипл. инг. Драгољуб Драгољуб
ПРЕДНОСТИ ЗАДРУГЕ КАО ОБЛИКА УДРУЖИВАЊА ПОЉОПРИВРЕДНИКА–
дипл. инг. Светлана Јеринић
ПОСТУПАК ОСНОВАЊА ЗАДРУГЕ - дипл. инг. Славица Петровић
УПРАВЉАЊЕ ЗАДРУГОМ– дипл. инг. Јован Милинковић
ПРАВИЛА НАПРЕДНОГ ЗАДРУГАРСТВА– дипл. инг. . Срђан Станојловић
ДОБРОВОЉНО И ОТВОРЕНО ЧЛАНСТВО У ЗАДРУГАМА– дипл. инг. Ђорђе Совиљ
ЗАДРУЖНИ ПРИНЦИПИ: АУТОНОМИЈА И НЕЗАВИСНОСТ ЗАДРУГЕ,
ОБРАЗОВАЊЕ, ОБУКА И ИНФОРМИСАЊЕ ЧЛАНОВА ЗАДРУГЕ– дипл. инг. Весна
Јанковић
ЕКОНОМСКО УЧЕШЋЕ ЋЛАНОВА – Др Радосав Вујић
МЕЂУЗАДРУЖНА САРАДЊА- дипл. инг. Снежана Стојковић-Јевтић***

Ваљево, 25.11.2013. година

Тираж:
350 примерака

ЗАДРУГАРСТВО У ВАЉЕВСКОМ КРАЈУ

Први зачеци задруга у ваљевском крају датирају још од 1897. године. Тадашње задруге углавном су оснивали виђенији људи из краја. То су били најпименији људи тог времена, свештеници и учитељи, као и најбољи домаћини, старешине породичних задруга у којима се у то време знао сваки ред, где се поштовао старији, ценио рад, где су сви чланови породичне задруге знали своје свакодневне обавезе и радне задатке.

Земљорадничке задруге у почетку биле су земљорадничке, потрошачко-набављачког типа. Рад у њима се усавршавао годинама, а оне су се омасовљавале тако да је у прошлом веку у сваком већем сеоском центру била задруга, са јасно дефинисаним задацима, који су углавном били усмерени у помоћи и унапређењу живота становништва у селу.

Задруге су биле најјаче седамдесетих и осамдесетих година прошлог века, када су неговале и развијале кооперантске односе са сељацима – задругарима. Њихов циљ био је унапређење и усавршавање примарне пољопривредне производње на имањима задругара. На другој страни, задруге су снабдевале произвођаче – задругаре потребним репроматеријалом неопходним за дотичну производњу које биле присутне на подручју деловања задруга.

Како су задруге радиле? У свом седишту у центру села или више села имале су велике магацинске просторе, где се чувало репроматеријал који није могао да се подели по засебним магацинима. У тим магацинима радили су писмени магационери који су вршили дистрибуцију репроматеријала, откуп готових производа, уговарање кооперантских односа са задругарима. У то време била је јако развијена производа шљиве, малине, купине, тов јунади у кооперацији, производња млека, а и остале производње које су биле заступљене могле су бити откупљене и реализоване преко задруге.

У то време све задруге су имале индустријске сушаре за сушење плодова, које су сушиле шљиву и вршиле њихову даљу реализацију. Свака задруга имала је 1 до 10 тунела за сушење шљиве. Задруге су се бавиле и откупом телади, прасади, јагњади, дебелих свиња, товних јунади, свеже и суве шљиве, малине, купине, ракије, печурака, свеже и осушене коже, и др. Задруге су једноставно биле сервис за сељаке – задругаре. Оне су биле сигурност живота и опстанка људи на селу.

На челу задруга били су директори, који су углавном били дипломирани инжењери агрономије, који су знали шта и како треба радити и производити. Поред њих било је још агронома који су заједно са пољопривредним техничарима били задужени за поједине производње. Значи, свака задруга је имала запослено 5 до 6 стручних људи који су били задужени за поједине производње и водили бригу о њиховом унапређењу. Свака задруга је имала своју стручну основну службу, као и своје књиговодство. Стручне службе су се бавиле иновацијама из појединих области пољопривредне производње уводећи нове технологије у производњу, нове сорте воћа, сорти и хибрида ратарских култура, као и раса стоке у сточарству.

Тадашње задруге имале су производњу воћа на хиљаде тона, на хиљаде утовљених грла крупне и ситне стоке. Поједине задруге су годишње откупљивале и 50 до 60, па чак и 150 вагона малине, као и шљиве, само у једном селу. Броје утовљених бикова се мерио хиљадама.

У том периоду задруге су на свом имању имале и матичњаке (расаднике) малине. Нпр. Задруга Пецка имала је 3 ха матичњака сорте Виламет из кога су старе и превазиђене сорте замењене не само у Пецкој, него и на подручју деловања других задруга. Из тог времена задругарства у ваљевском крају, једина остала задруга је задруга Пецка и задруга Ваљево.

Земљорадничка задруга Пецка је заокружила цео процес производње у воћарству и код својих задругара има производњу малине и купине за чије плодове поседује савремену хладњачу. За производњу шљиве има савремену сушару на дрва, као и нову линију из Аргентине за дорату и прераду суве шљиве.

Мање задруге попут ове две које су биле у ваљевском крају су углавном нестале, више не постоје, чак и поједина задружна имовина је продата.

Формирање нових задруга је тежак и дуг посао, јер на селу нема младих људи, нема простора где би се задруге лоцирале. Једини излаз развоја села је прављење неких нових задруга, где би се већи произвођачи удруживали у специјализоване задруге за производњу малине, купине, шљиве, винове лозе и др. Оснивање оваквих задруга на једном или више места имали би производ произведен по истој технологији. Масовношћу и квалитетом привукли би се инострани купци.

Оснивање задруга или неког сервиса за село и произвођаче једини је начин опстанка људи на селу и развоја села у будућности.

дипл. инг. Драгољуб Драгојловић

ПРЕДНОСТИ ЗАДРУГЕ КАО ОБЛИКА УДРУЖИВАЊА ПОЉОПРИВРЕДНИКА

Земљорадничке задруге су више од 150 године биле основни облик удруживања ситних породичних пољопривредних газдинстава у Србији и чиниле су окосницу развоја пољопривреде. Заузимају највећи број (око 60%) од свих облика задруга у нашој земљи, мада се и њихов број из године у годину смањује. Данас је у Србији регистровано око 1400 земљорадничких задруга, од чега је само мали број активан.

Обзиром на велику уситњеност поседа, више од 600.000 газдинстава има мање од пет хектара земљишта и на то да већи део пољопривредне производње на овим газдинствима одлази за сопствену потрошњу, удруживање у задруге омогућило би им повећање конкурентности и економских резултата.

Појединачним деловањем мали пољопривредници често су преситни субјекти да би могли равноправно и успешно учествовати на тржишту. Мала пољопривредна газдинства имају мале капацитете производње и нису интересантни на тржишту. Међутим, ако се производи продају преко задруга, тако мала газдинства постају значајнији тржишни субјект,

Поред тога, мала газдинства уз свакодневни посао који обављају, не могу успешно и повољно набављати репроматеријал, прерађивати и продавати производе, водити књиговодство и обављати друге попутне послове. Уколико су удружени у задругу, онда сваки појединачно не би морао плаћати књиговодствене услуге, већ задруга може да води књиге за све.

Набавка репроматеријала преко задруга је повољнија, него у случају појединачне набавке. Задруга набавља за све на велико и пуно повољније, а постоји и могућност плаћања репроматеријала на одложено или путем готових производа.

Преко задруга постоји и могућност повољније набавке средстава за рад, односно машина и опреме. Уместо да сваки задругар сам инвестира у скупе машине и опрему, инвестираће се у заједничке који ће бити власништво задруге, а у служби свих задругара према потреби.

Задруга је и изванредно средство за борбу против „сиве економије“. Особа која је задругар, преко задруге сасвим легално продаје своје производе или пружа услуге, а да притом није запослена у задрузи.

дипл. инг. Светлана Јеринић

ПОСТУПАК ОСНИВАЊА ЗАДРУГЕ

Задруга је облик организовања физичких лица у којој они, пословањем на задружним принципима добровољности и солидарности, демократичности, економског учешћа, једнаког права управљања, самосталности, задружног образовања и међузадружне сарадње, остварују своје економске, социјалне и културне интересе. Земљорадничку задругу може основати најмање десет земљорадника и других физичких лица који имају у својини или по другом основу користе земљиште, објекте или средства за рад у пољопривреди.

Приликом оснивања задруге први корак је израда Оснивачког акта. Оснивачки акт задруге је Уговор о оснивању. Сачињава се у пименом облику и потписују га оснивачи. Он садржи:

- податке о фирми и седишту задруге;
- именима, занимању и адреси оснивача;
- имену лица које ће обављати послове привременог пословодног органа;
- делатности задруге;
- износу средстава потребних за оснивање задруге и начину обезбеђења тих средстава;
- износу и облику удела појединог оснивача или износу средстава појединог оснивача за задругу која се оснива и послује без удела;
- одговорности задругара за обавезе задруге;
- начину и року уплате, односно уношења удела оснивача или начину и року уплате, односно уношења средстава оснивача за задругу која се оснива и послује без удела;
- начину сазивања и року у коме су оснивачи обавезни да сазову оснивачку скупштину, као и начину доношења одлука;
- другим питањима значајним за оснивање задруге.

Задружна правила доносе се на оснивачкој скупштини већином гласова оснивача. .

На оснивачкој скупштини врши се избор првих органа задруге, осим ако оснивачи задруге не одлуче да избор органа задруге обаве у одређеном року, а најдоцније у року од 30 дана од дана одржавања оснивачке скупштине. .

Задружна правила садрже одредбе о:

- фирми и седишту задруге;
- делатности задруге;
- статусним променама и престанку задруге;
- заступању и представљању задруге;
- условима и начину стицања статуса задругара;
- условима и начину престанка статуса задругара;

- облику и износу удела које уписују задругари и року уплате удела;
- начину и року уплате, односно уношења средстава оснивача и року за враћање средстава оснивача за задруге које се оснивају и послују без удела;
- одговорности задругара за обавезе задруге;
- осталим правима и обавезама задругара;
- расподели добити, односно вишка прихода над расходима и покривању губитака, односно мањака у пословању;
- делу добити, односно вишка прихода над расходима који се распоређују у обавезни резервни фонд;
- избору, опозиву и делокругу органа задруге;
- начину одлучивања скупштине задруге, избору, опозиву и правима и обавезама представника задругара, ако скупштину чине представници задругара;
- повраћају удела;
- задружној књизи;
- задружној ревизији;
- обавештавању задругара и пословној тајни;
- међузадружној сарадњи и задружном образовању задругара;
- општим актима задруге и начину њиховог доношења;
- другим питањима значајним за пословање задруге.

Задруга се сматра основаном и стиче својство правног лица уписом у судски регистар. Пријава за упис у регистар подноси се надлежном суду у року од 30 дана од дана одржавања оснивачке скупштине.

Уз пријаву за упис у регистар подносе се:

- оснивачки акт;
- задружна правила;
- записник са оснивачке скупштине;
- друге исправе и докази, у складу с овим законом и прописима којима се уређује упис у регистар.

дипл. инг. Славица Петровић

УПРАВЉАЊЕ ЗАДРУГОМ

Демократска контрола чланова задруге подразумева да чланови задруге имају право да контролишу пословање своје задруге непосредно или посредно у зависности колико чланова задруга броји. Ово право се остварује искључиво на седницама Скупштине задруге. Задруге које броје више од 100 чланова могу образовати Скупштину на представничком принципу коју чине изабрани задругари. Избор представника је право свих задругара. Они су избором представничке Скупштине своје право на управљање пренели на своје изабране представнике. Задружним правилима ближе се уређује управљање преко представничке Скупштине. Важан орган управљања у задрузи је и Управни одбор кога чине изабрани представници задругара. Управни одбор се бира увек када задруга има више од 20 чланова. Део овлашћења Скупштине преноси се на Управни одбор задруге и он представља оперативни орган који се често састаје. Контролу над радом Управног одбора и директора задруге, задругари обављају преко представника изабраних у Надзорни одбор. Ако Надзорни одбор уочи неправилности у раду задруге дужан је да одмах обавести Скупштину задруге. Управни одбор, Надзорни одбор и

директор задруге најмање једном годишње обавештавају скупштину задруге о свом раду и спроведеним активностима на решавању питања која су им, задружним правилима поверена на решавање и поступање. Руководећи орган у задрузи који је одговоран за вођење послова и законито поступање свих у задрузи је директор задруге. Он је задужен за односе које задруга заснива са запосленим радницима и спроводи у дело одлуке које је донела Скупштина и Управни одбор задруге. Контролу рада директора обавља Надзорни одбор а то чини тако што га директор повремено обавештава о одлукама које је донео сам, или уз предходну сагласност Управног одбора. Управљање задругом директно зависи од тога како су чланови задруге информисани о најважнијим питањима везаним за пословање задруге (благовремено информисање).

дипл. инг. Јован Милинковић

ПРАВИЛА НАПРЕДНОГ ЗАДРУГАРСТВА

Праве и здраве задруге послују у складу са задружним правилима и на основу задружних вредности као што су:

ДОБРОВОЉНОСТ – слободно изражена воља при оснивању, приступању и иступању из задруге

СОЛИДАРНОСТ – начело узајамности, као традиционалне вредности задругарства

ДЕМОКРАТИЧНОСТ – сва физичка лица могу, под једнаким условима, стећи статус задругара и имати иста права, без обзира на националну, верску, политичку и полну припадност.

ЕКОНОМСКО УЧЕШЋЕ – право задругара да на равноправним основама стичу добит, односно вишак прихода над расходима за личне и заједничке потребе.

ЈЕДНАКА ПРАВА УПРАВЉАЊА – једнако право гласа свих задругара у управљању задругом, по принципу „један задругар – један глас“

САМОСТАЛНОСТ – задружна аутономија по којој су задруге и задружни савези самосталне и независне организације у односу на политичке, верске и друге организације.

ЗАДРУЖНО ОБРАЗОВАЊЕ – образовање, стручно усавршавање и информисање задругара.

МЕЋУЗАДРУЖНА САРАДЊА – обавеза задруге да сарађује са другим задругама

УЧЕШЋЕ У ЈАВНОМ ЖИВОТУ И БРИГА ЗА ЗАЈЕДНИЦУ

Наведена правила представљају основу и смернице за рад задруга и ако се жели вратити задругарство, ова правила се морају примењивати у свакодневном раду и успостављању односа.

Дип. инг. Станојловић Срђан

ДОБРОВОЉНО И ОТВОРЕНО ЧЛАНСТВО У ЗАДРУГАМА

Овај принцип чланства понекад зову и принцип отворених врата јер подразумева да чланству у задрузи могу добровољно приступити сви они који испуњавају услове да послују са задругом. Задруга која има велики број чланова има, по правилу, и велики обим пословања и због тога је успешнија у односу на малу задругу. Такође, овај принцип добровољног и отвореног чланства подразумева да из задруге чланови могу добровољно

иступити. Код иступања члана из задруге морају се поштовати правила која су у вези са другим задружним принципима а своде се на то да се може иступити тек када се измире све обавезе које члан има према задрузи. Члан може иступити тек када прође рок који је задружним правилима предвиђен као рок за иступање. У том року члан (својим улогом) гарантује за пословање задруге док је био њен члан. По нашем закону тај рок је једна година. У европским земљама где су улози чланова неједнаки и високи дозвољено је да рок буде дужи односно да се члански улог оног ко иступа исплаћује у ратама како се не би угрозило пословање задруге. То питање се уређује задружним правилима која аутономно и независно доноси скупштина задруге.

Дипл.инг. Ђорђе Сивиљ

ЗАДРУЖНИ ПРИНЦИПИ: АУТОНОМИЈА И НЕЗАВИСНОСТ ЗАДРУГЕ, ОБРАЗОВАЊЕ, ОБУКА И ИНФОРМИСАЊЕ ЧЛАНОВА ЗАДРУГЕ

Један од задружних принципа је и аутономија и независност задруге који подразумева право чланова једне задруге да сами управљају пословима у задрузи. Чланови задруге имају право по принципима демократичности да самостално доносе управљачке одлуке које обавезују руководство задруге да по истима поступа. У задрузи је веома битно да одлуке доносе чланови задруге независно од интереса других. Задруга која очува своју аутономију и у којој одлуке доносе чланови независно од других, исказује свој стварни интерес већине својих чланова којима заправо и служи. Приликом одлучивања међу члановима задруге се полази од основног демократског принципа, а то је да је одлука већине обавезна у односу на одлуку мањине која за ту одлуку није гласала. Ако одлука већине у више наврата не одговара одлуци мањине, чланови мањине који су незадовољни могу да искористе своје демократско право и иступе из чланства задруге.

Такође, важан задружни принцип је и обука, образовање, информисање чланова задруге а све у циљу успешнијег функционисања задруге. Задруга треба да настоји да обучи чланове задруге да што успешније послују на својим фармама, што мање трошкова а већа добит, што ће касније посредством задруге утицати на бољи тржишни положај чланова задруге који ће због успешног пословања и веће добити бити задовољнији.

Чланове задруге треба информисати о свим питањима који се односе на унутрашње пословање задруге са члановима, о одлукама изабраних органа задруге, о стању у пословном окружењу, о намерама и квалитету односа између задруга и њених тржишних партнера који су важни за функционисање задруге. О свим тим питањима чланови задруге треба да се изјасне или гласају на седницама задруге. Из тог разлога задруге морају да информишу своје чланове о свим важним питањима који утичу на интерес и функционисање задруге.

Дипл.инг. Весна Јанковић

ЕКОНОМСКО УЧЕШЋЕ ЧЛАНОВА

Да би задруга пословала потребно је ипак и да чланови задруге обезбеде извештај капитал. Капитал се може обезбедити углавном на два начина.

Један од начина је да чланови задруге обезбеде и уплате договорене појединачне новчане улоге приликом оснивања задруге. Сви ти први улози представљају почетни капитал задруге. На тај начин сваки члан задруге учествује у том задружном капиталу са новчаним износом који је уплатио.

Други начин је када чланови задруге послујући са својом задругом утичу на економски резултат који ће задруга остварити, односно увећају капитал задруге у току пословања. Допринос сваког члана задруге увећању задружног капитала из пословања мери се обимом пословања које је тај члан остварио са задругом. Обим пословања члана са задругом је основно мерило и за учешће члана у добити коју задруга оствари у свом пословању, јер што је већи обим пословања веће је и право члана да учествује у расподели добити проистекле из пословања задруге.

др Радосав Вујић

МЕЂУЗАДРУЖНА САРАДЊА

Подразумева сарадњу са другим задругама или пак задрузи сличним организацијама. Разлог за сарадњу лежи у чињеници да сличне организације поштују исте принципе и негују исте моралне и људске вредности. То међусобно поштовање може чланове задруга довести у стање да се међусобно удруже у јачу, моћнију задругу која ће својим члановима обезбедити лакши и бољи положај.

Послујући на истим или сличним принципима чланови задруге не доживљавају као конкуренцију чланове других задруга, већ напротив као могуће савезнике са којима се може удруживањем доћи до остварења својих циљева.

Међузадружна сарадња се може остварити са једном или више задруга кроз задружне системе. Такав систем је рецимо задружни савез који обједињује већи број задруга које послују на истим принципима.

Брига за заједницу

Чланови задруге чине једну јединствену привредну заједницу и као такви поштују принцип бриге за заједницу као принцип друштвено одговорног понашања чланова задруге. Брига за заједницу треба да буде принцип и брига и за породице чланова задруге али и друге породице које живе у окружењу у ком задруга обавља своје пословање.

Применом овог принципа задруга у пракси преузима све обавезе (пре свега економске) које треба да побољшају квалитет људских односа међу члановима задруге али и квалитет живота у подручју у ком послује задруга. Од квалитета живота у многоструко зависи и квалитет задруге а у крајњој линији чак и њен опстанак. А све то чини задругу друштвено одговорном организацијом.

дипл. инг. Снежана Стојковић-Јевтић